తెరగేసి తొడుక్కున్న ఆదర్శం

శ్రీమతి పి. శ్రీదేవి

హాస్పిటలులో ఛార్జీ తీసుకున్న మూడవ నాడు [illegible]లు, ఆవిడ నా దగ్గరకు పేషెంటుగా వచ్చింది. అప్పటికే ఉదయం పదకొండు దాటిపోయిందేమో, ఔట్ పేషెంట్ల గుంపు తగ్గిపోయింది. ఇంక లేచి వార్డులోకి వెళదామా అనుకుంటూండేసరికి వచ్చింది ఆవిడ.

"ఇంత ఆలస్యంగా వస్తే ఎలాగ? టైమ్ అయిపోయిందేమో!" అన్నాను, కొంచెం విసుగ్గా;

"మాదీఊరు కాదండీ, నిన్న రాత్రే నేనూ మా వారూ [illegible] వచ్చాం- పనిమీద, రైలు దిగామో లేదో జ్వరం వచ్చేసింది. రాత్రంతాఒకటే కడుపులో [illegible]" అంది మూలుగుతూ.

"సరే- లోపలికి రండి" అన్నాను. [illegible]మీద పడుకోమని స్టెతస్కో[illegible] ఆవిడ దగ్గిరగా వెళ్ళి మొహం [illegible] చూస్తే భయంవేసింది, ఆవిడ వయస్సు నలభై దాటి [illegible]. భారీదైన విగ్రహమే కాని అప్పుడే వడిలి[illegible]యింది. పచ్చటి మనిషే కాని పాలిపోయింది. పీక్కు[illegible]యిన మొహమూ, లోతుకుపోయిన, కళ్లూ- ఏనభై [illegible] శరీరానికి వచ్చే శిథిలత్వం అప్పుడే ఆమె శరీరాన్ని [illegible]

పరీక్ష పూర్తిచేసి చీటీ రాసిస్తూ "మీకు త్వరగా తగ్గాలంటే మా ధర్మాసుపత్రి మందుతో తగ్గదు. వేరే రాసిస్తాను. బజారులో కొనుక్కుంటారా? పది రూపాయల దాకా అవుతుంది." అన్నాను.

ఆవిడ "అబ్బో! అంత ఖరీదే!" అని "వ్రాసివ్వండి. మా వారి నడుగుతాను"అంది. చీటి వ్రాసిస్తూ యథాలాపంగా "మీ వారికి ఏం పని?" అన్నాను.

"సంగీతం మేస్టరండీ! మాదసలు నెల్లూరు. పుట్టింటివారిది యీ వూరే అనుకోండి. ఓ దావా విషయంలో యీ వూరు వచ్చాం నిన్న" అంది.

అవకాశమిస్తే దావా విషయాలన్నీ చెపుతుందేమోనని భయంవేసి చీటీ యిచ్చి పంపించేసి నేను గబగబా వార్డు వైపు దారి తీశాను. వార్డులో రెండు మూడు సీరియస్ కేసులున్నాయి. తొందరగా రౌండ్సు పూర్తిచేస్తే ఒంటిగంటకయినా ఆపరేషన్ మొదలు పెట్టవచ్చును, అన్ని పనులూఅయి ఏ మూడు గంటలకో క్వార్టర్స్ చేరి రెండు మెతుకులు తిని నడుం వాలిస్తే కాని సాయంత్రం మీటింగుకి వెళ్లడం కష్టం. కొత్తగా కట్టిన ప్రసూతి వార్డుకి సాయంత్రం మంత్రిగారు ప్రారంభోత్సవం చేస్తారు. మెడికల్ సర్వీసెస్ డైరక్టరూ పురప్రముఖులుప్రసంగిస్తారు. సాధారణంగా అలాంటి తతంగాలంటే నాకు తలనొప్పి. కాని ఇవాళ మాత్రం తప్పక వెళ్ళాలను కున్నాను, ఇవాళ సాయంత్రం శ్రీమతి శివరంజని తైలవర్ణ చిత్రాన్ని ఆవిష్కరిస్తారట. ఆవిడ యిచ్చిన లక్ష రూపాయిలవిరాళం ఫలితం కొత్త ప్రసూతి వార్డు. ఆమె గురించి ఏమీ తెలియక పోయినా ఆమె ఔదార్యానికి నే నాశ్చర్య పోయాను. భర్త యిచ్చిన ధనం, తండ్రి యిచ్చిన ఆస్తీ- అలాంటివి కాదామె దానం చేసింది. స్వశక్తితో తానుస్వయంగా సంపాదించిననాలుగు [illegible] దట. అందుకే ఆవిడ రూపం చూడాలని నాకొక ఆసక్తి.

డ్యూటీ ముగించుకుని మధ్యాహ్నం మూడింటికి యిల్లు చేరుకున్నాను. హాల్లో అడుగుపెట్టేసరికి వాలు కుర్చీలో కూర్చుని సిగరెట్టు కాల్చుకుంటున్న మూర్తి మావయ్యా, ఇంకో ముసలాయనా తారసిల్లారు.

"ఎప్పుడొచ్చావు మావయ్యా?" అన్నాను, పలకరింపుగా. మావయ్యంటే అతను నాకు నిజంగా మావయ్య కాడు. నాకు ఊహ తెలిసిన నాటినుండీ మా కుటుంబానికి స్నేహితుడు. మద్రాసులో ఏదో ఉద్యోగం చేస్తున్నాడు. మా యింట్లో అతనంటే అందరికీ చనువు, అభిమానం గౌరవం అన్నీ ఉన్నాయి.

నా జోడు చప్పుడు విని అమ్మ లోపల్నించి వచ్చి "మూర్తి మావయ్య వచ్చాడు అమ్మాయ్!" అంది. నేను నీరసంగా కుర్చీలో కూలబడ్డాను.

"బాగా అలిసిపోయినట్టున్నావు. మధ్యాహ్నం మూడింటి దాకా డ్యూటీయేనా పాపా! ఇదేం దిక్కుమాలిన డాక్టరీ ఉద్యోగం తల్లీ!" అన్నాడు. మావయ్య నన్ను చిన్నప్పటి నుండీ పాపా అని పిస్తాడు.

"ఇవాళ ఆపరేషన్ డే మావయ్యా! అందుచేత మరీ ఆలస్యంఅయింది. పద, కాళ్లుకడుక్కో, భోజనం చేద్దాం" అన్నాడు.

"అబ్బే నాభోజనం పదకొండింటికే అయిపోయింది ఇదిగో, యీయన చిన్నప్పటి నుండీ నాస్త్ర తెలిసిన స్నేహితుడు. చంద్రమౌళి అనీ- నెల్లూరులే- ఇద్దరం కలిసే వచ్చాం నిన్న రాత్రి. అతను వాళ్ళకు తెలిసిన వాళ్లింట్లో దిగాడు. నేను హోటల్లో దిగాను."

అప్రయత్నంగా ఆ 'చంద్రమౌళి' వైపు చూశాను. మనిషి చాలా మురికిగా ఉన్నాడు. వయస్సు యాభైకీ అరవైకీ మధ్య ఎంత్తైనా ఉండొచ్చు. ముగ్గుబుట్ట లాంటి తల. మాసిన గడ్డం, బట్టలు. కుర్చీలో గొంతుగిలా కూర్చుని చుట్ట కాల్చుకుంటున్నాడు. మొహంనిండా ఏవో పొడలు. మనిషి ఆకారంలో జీవంలేదు. వాలకంలో సంస్కారం లేదు, మొదటి చూపులోనే నాకతనంటే ఎందుకో వికారం కలిగింది, ఇతనికీ మావయ్యకీ స్నేహం ఏమిటీ? అనుకున్నాను. మావయ్య యువకుడేం కాదు, నడిమి వయస్సువాడే. కాని చంద్రమౌళి కంటె బాగా చిన్నవాడు. అదంత ముఖ్యమైన అంశం కాదనుకున్నా మావయ్య జీవిత పరిధికి యీ చంద్రమౌళి పదిమైళ్ళ దూరంలో ఉండవలసిన వాడులా కనిపించాడు.

"మేమిక్కడ ఉన్నామని తెలిసి కూడా నువ్వు హోటల్లో దిగడం బాగులేదు మూర్తీ!" అంది అమ్మ.

మావయ్య తన సహజ ధోరణిలో "మీరలా గడుసుగా మాట్లాడటం బాగులేదు అక్కయ్యగారూ! పాపకి ఈ వూరు బదిలీ అయిందని ఒక్క కార్డు ముక్కైనా వ్రాశారా నాకూ? మొన్న మీ మరిది మద్రాసులో కనబడి మాటవరసలో చెప్పాడు. పాపకీవూరు ట్రాన్స్ఫర్ అయిందని. ఇంకా యిక్కడికి వచ్చిందోలేదో, ఛార్జీ తీసుకుందో లేదో నేనెలా ఊహించగలనూ? అందుకే నిన్న రాగానే హాస్పిటల్ కి ఫోన్ చేశాను, పాప మూడు రోజుల క్రితమే ఛార్జీ తీసుకుందని క్వార్టర్సులోనే ఉంటూందనీ చెప్పారు. ఆసుపత్రులంటే నాకసలే భయం కనుక మధ్యాహ్నమైతే తీరిగ్గా యింటి దగ్గరుంటుంది కదాఅని. ఇప్పుడు వచ్చాను," అన్నాడు.

నాకు నవ్వొచ్చింది. "గడుసువాడివిలే ఫో మావయ్యా మనుష్యుల్ని దెప్పిపొడవడం నీకు వెన్నతో పెట్టిన విద్య. సంతోషించాం గాని. తిన్నగా హోటల్ కి వెళ్ళి సామాను తీసుకుని యిక్కడికివచ్చెయ్యి" అన్నాను.

"ఈసారికి వదిలెయ్యి నన్ను. కొండంత పనిమీద వచ్చాను. చంద్రమౌళిగారి వ్యవహారాలు కొన్ని సర్దుబాటు చెయ్యాలి. రోజూ ఏదో వేళప్పుడు వచ్చి కనబడతానులే. రాత్రి భోజనం చేసివస్తా. తీరిగ్గా బాతాఖానీ వేద్దాం. అన్నట్లు సాయంత్రం మీ ఆసుపత్రిలో పెద్ద ఫంక్షన్ ఉందిగా! వెళ్తున్నావా?" అన్నాడు.

"వెళ్ళడం ఎలాగూ తప్పదనుకో, ఇవాళ మాత్రం మన స్ఫూర్తిగానే వెళ్లాలని ఉంది. ఆ శివరంజని ఎవరో ఆవిడ పోర్ట్రెయిట్ చూడాలని ఉంది. లక్ష రూపాయలు ఎడం చెత్తో యిచ్చేసిందంటే మాటలా!" మావయ్య అదోలా నవ్వి "తప్పకుండా వెళ్లి చూడు. ఆ ఆర్టిస్టు ఆవిడ బొమ్మ నెలా వేశాడో నాకు తెలియదు కాని, చూడవలసిన విగ్రహంలే!" అన్నాడు.

"అంటే నువ్వు చూశావా ఆవిడని?"

"చూడట మేమిటి! నాకావిడ బాగా తెలుసును. సాక్షాత్తూ శక్తి స్వరూపిణే. అనుగ్రహిస్తే వరమిచ్చేదే. ఆగ్రహిస్తే చీల్చి చెండాడేది" అంటూ మావయ్య పక్కనున్న స్నేహితుని వైపు 'అవును– కాదుటోయ్' అన్నట్లు చూశాడు. స్నేహితుడు నోరువిప్పలేదుసరికదా యివేమీ విననట్లే ఊరుకున్నాడు.

"అయితే నువ్వూ మీటింగుకు రాకూడదూ మావయ్యా!" అన్నాను.

"వద్దులే- నువ్వు వెళ్ళిరా! రాత్రి వచ్చి చెబుదువు గాని విశేషాలన్నీ- మరి నేను వెళతాను అక్కయ్యగారూ! అవతల చాలా పనులున్నాయి. పాపకి భోజనానికి ఆలశ్యం అవుతూంది కూడాను" అంటూ వీధివైపు దారి తీశాడు.

అంతవరకూ గుమ్మం దగ్గిరే నుల్చున్న మా అమ్మ "రాత్రి భోజనానికైనా వచ్చెయ్యి మూర్తీ! అంతగా పనులుంటే ఉదయమే లేచి వెళ్దువు గాని" అంది.

వాళ్ళు గేటుదాటా వెళ్లేసరికి నాకేదో చప్పున జ్ఞాపకం వచ్చి "మావయ్యా! మాట" అని కేకవేశాను, వీధిలోకి

తొంగి చూసి. "ఏం పాపా!" అంటూ మావయ్యొక్కడూ వెనక్కి వచ్చాడు. "చూడూ- రాత్రి నీతో ఆ చంద్ర మౌళి కూడా వస్తాడా!" అన్నాను మావయ్య కేమర్థ మయిందో కాని చిన్న నవ్వు నవ్వి "వాడా- వాడు రాడులే." అనేసి వెళ్ళిపోయాడు.

నాకు అన్నం వడ్డిస్తూ అమ్మ "ఎప్పటికీ ఒక్కలా ఉన్నాయి ఈ మూర్తి బాదరాయణ సంబంధాలూ వ్యాప కాలూను" అంది. "నీకూ అదే విచిత్రంగా ఉందమ్మా. మూర్తి మావయ్య తాహతేమిటి? ఆ వెంట వచ్చిన మనిషేమిటి? అతనూ, ఆ చుట్టా నాకు కడుపులోంచీ తిప్పింది" అన్నాను నాకతని పట్ల కలిగిన జుగుప్సనంతా వెళ్ళ గక్కుతూ.

"మూర్తి సంగతి తెలియకేం అమ్మాయ్! చిన్నప్పటి నుండీ చూస్తున్నాను ఊళ్ళో అందరీ సమస్యలూ తనవే నంటాడు. అందరికీ తనే ఆప్త బాంధవుడి నంటాడు. అన్నిట్లోనూ తల దూరుస్తాడు. పెద్ద హోదా పలుకుబడీ ఉన్నవాడు కనుక గానీ లేకపోతేనా! ఇతను తలపెట్టే తలపట్లకి ఎంతైనా చిక్కుల్లో పడేవాడే."

"మొత్తంమీద మూర్తి మావయ్య గమ్మత్తు మనిషిలే" అంటూ భోజనం ముగించి పక్కమీద నడుం వాల్చాను.

◆ ◆ ◆

మీటింగయేసరికి ఏడుదాటింది. మంత్రిగారూ మిగతా ప్రముఖులూ హాస్పిటలు ఆవరణలోంచి బయటపడ్డాక నేనూ, డాక్టరు రాధాకృష్ణ, వెంకటకిష్ణయ్యగారూ మిగిలాం.

"సభ ఎలా జరిగిందంటారు?" అన్నారు వెంకట కిష్ణయ్యగారు నావైపు చూసి.

"చాలా బాగా జరిగిందండీ, ముఖ్యంగా మీరు చక్కగా మాట్లాడారు."

"చాలా మంది చెప్పగా విన్నాను. మీరు బాగా మాట్లాడతారని" అన్నాను నేను.

మా ఆర్, ఎమ్. ఓ. డాక్టరు రాధాకృష్ణ, "మీరు వచ్చి మూడు రోజులు కాలేదు- వెంకట కిష్ణయ్యగారి గురించి అప్పుడే అంత విన్నారా!" అన్నాడు నేనేదో పొగడ్త కోసం ఆమాటన్నానేమో అన్నట్లు.

"నిజం; డాక్టరుగారూ! నిన్నా, ఇవాళా, ఈ మీటింగు ఏర్పాట్ల సందర్భంలోనే ఎవరెవరో చెప్పారు ఆయన గురించి." అన్నాను. నిజంగానే ఆ రెండు రోజుల్లో ఆయన గురించి చాలా తెలిసింది. ఆయన స్థాని కంగా చాలా పలుకుబడి ఉన్న వాడు. మంచి ఆస్తి గల వాడు, అక్కడి భారీ వ్యాపారస్తులలో అతనొకడు. హాస్పిటలు అడ్వైజరీ కమిటీ మెంబరు. అదేగాక ఈ హాస్పిటలుకి ఆయనా కొంత విరాళమిచ్చేరుట. రచయితల సంఘం నుండి, గోసంరక్షణ సమితి దాకా, అతనికి అధ్యక్షు తనో, గౌరవాధ్యక్షతనో అంటగట్ట కుండా మనలేవు.

ఏమయితేనేం! ఆవేళ సభలో శ్రీమతి శివరంజని గురించి- అంటే ఆమె వ్యక్తిత్వం, ఆమె ఔదార్యం గురించి- అతననర్గళంగా ఉపన్యసించాడు. అతను ఆమె గురించి చెప్పతూంటే ఎదురుగా ఆవిష్కరింపబడిన తైల వర్ణచిత్రంలో ఆమెవ్యక్తిత్వం స్పష్టంగా కన్పించినట్లయింది. పాపం తాను స్వయంగా డబ్బిచ్చి కట్టించిన ఆసుపత్రికి తానే ప్రారంభోత్సవం చేస్తానని కలలు కన్నదట. సరిగ్గా రెండు నెలల క్రితమే ఆమె చనిపోయిందట. విషాదకరం.

నేనేదో ఆలోచిస్తూ పరధ్యాన్నంగా నిల్చున్నాను, డాక్టరు రాధాకృష్ణ "అదేమిటి డాక్టరుగారూ! అలా నిల్చుండి పోయారేం. మీ క్వార్టర్సుకి వెళదాం రండి. వెంకటకిష్టయ్యగారూ! మీరూ రండి. కొంచెం కాఫీ తాగి వెళ్దురుగాని" అన్నాడు. ఆయన "ఇప్పుడు కాఫీ ఏమిటండీ! మరొక సారి వస్తాగా" అని తప్పించుకో బోయాడు.

"ఫరవాలేదు రండి. కాఫీ యిష్టం లేకపోతే పళ్ళరసం తీసుకుందురు గాని- రండి డాక్టర్!" అంటూ అతని క్వార్టర్స్ వైపు దారి తీశాడు, నేనడ్డు చెప్పలేదు.

ఉడకగా ఉందేమో ఆరుబయట కుర్చీలు వేసుకుని నేనూ డాక్టరూ కాఫీ తాగుతున్నాం. కిష్టయ్యగారు బల వంతంమీద పళ్ళరసం తీసుకున్నాడు.

శివరంజని నా మనస్సులో మెదుల్తూనే ఉంది. వేరే విషయాలు మాట్లాడాలని లేదు నాకు.

"ఎంత నిండైన విగ్రహమండీ ఆవిడది!" అన్నాను ఊరుకోలేక.

"పోర్ట్రెయిట్ చూసి మీరలా అంటున్నారు. నేనా విడని చూశాను. ఆరు నెలల క్రితం ఈ హాస్పిటలు చూడ్డానికి వచ్చింది. చాలా చక్కటి మనిషి" అన్నాడు రాధాక్రిష్ణ అంతకంటె ఆమెను వర్ణించటానికి పెద్దమాట దొరకక.

కిష్టయ్యగారు చేతిలోని గ్లాసు బల్లమీద పెట్టి, "మీరంతా కుర్రాళ్ళు, ఆవిడ నా కంటె రెండేళ్ళే చిన్న. అరవైలు దాటాయి. ఇప్పటి మనిషినా చూడవలసింది!"

నలభైలు రాక ముందు ఆవిడను మరిపించే విగ్రహం ఈ శతాబ్దంలో ఉండిఉండదు. ఒక్క చక్కదనమేమిటయ్యా! ఇన్ని లక్షలూ ఎలా గడించిందనుకున్నావు? వ్యాపారం చెయ్యలేదు. లాటరీకాదు. ఎవ్వరినీ మోసంచేసి గడించినది కాదు. స్వార్జితం- అందులోనూ ఆవిడ సరస్వతి- కళామ తల్లి- కళాప్రియులు ఆవిడ కర్పించిన కానుకలే ఆ ఆస్తి." అన్నాడాయన కొంచెం ఉద్రేకంతో.

నా కుతూహలం మరింత హెచ్చయింది. "అంటే- ఆవిడ పాండిత్యం వల్లనే ఇదంతా గడించిందా కిష్టయ్య గారూ!" అన్నానుఆశ్చర్యంగా.

"మరేమిటనుకున్నారు. ఆవిడ పూర్వులంతా మత గురువులు. నిష్ఠాగరిష్ఠులు. తండ్రి సంస్కృత పండితుడు. చిన్నప్పుడే పెళ్ళి చేశాడు. కాని ఆదిలోనే వైధవ్యం వచ్చింది- తండ్రి దగ్గరే చదువుకుంది. తరువాత చాలా చదివింది. అఖండమైన పాండితి ఉండేది. పండిత మహా సభలకు వెళితే ఆమె సాధారణంగా బసచేసే చోట్లు సంస్థానాధీశుల భవనాలూ, జమీందారుల దివాణాలూను, ఆవిడ బతికిన బతుకలాంటిది. అలాగని ఆవిడేమీ పూర్వోత్తరం మనిషికాదు. సంస్కారం ఒక తరం ముందుది. విద్య, పాండిత్యం, ఒక తరం వెనుకది- అదీ శివరంజని అంటే." అన్నాడాయన మరొక చిన్న ఉపన్యాసం యిచ్చినట్లు

మా డాక్టరు నెమ్మదిగా కాఫీ చప్పరిస్తూనే "ఆవిడ ఘనమైన బతుకే బతికిందట కాని, ఆస్తినంతా తన వాళ్ళన్న వాళ్ళకు ఒక్కకానీ యివ్వకుండా యిలా దానం చేసేయడం చిత్రంగానే ఉంది సుమండీ" అన్నాడు.

కిష్టయ్యగారికి ఆ మాట ఎక్కడో గుచ్చుకున్నట్టయింది. ఆయన స్వరం మార్చి "మీరు విన్నదంతా తెలిసీ తెలియని వాళ్ళు కూసే కూతలు డాక్టరుగారూ. ఆవిడ నాకు చాలా సన్నిహితురాలు. ఆవిడ అనుభవించిన ఘనతా నేనెరుగుదును. పడిన క్లేశమూ నేనెరుగుదును. అంత నిండు జీవితంలోనూ ఆవిడ ఒక్కటే తప్పుపని చేసింది. ఆతప్పు పనిని సరిదిద్దుకోడానికే సర్వ విధాలా ప్రయత్నించింది. అయినా పరిస్థితులెదురు తిరిగాయి. నా అన్నవాళ్ళెవరున్నారు కనుక! ఒక్కగానొక్క కూతురు. అదీ పెంచుకున్న కూతురు. ఇంత ఆస్తి ఉంది. ఒక్క అనాథ బాలికని వృద్ధిలోకి తెస్తే అదెంత మంచిది- అనుకునే- తల్లీ తండ్రీలేని పిల్లని పెంచింది. డబ్బు లేకపోతేనేం- బుద్ధిమంతుడు, బాగా చదువుకున్నాడు, అనుకునే- ఒకబ్బాయి కిచ్చి ఆ అమ్మాయిని పెళ్లి చేసింది. మహా వైభోగంగా చేసింది. ఈ ఆస్తంతా మీదే అంది. చదివి వృద్ధిలోకిరా అంది అల్లుడిని. అంతకంటె ఒక మనిషిని బాగు చెయ్యటానికి ఎవరు మాత్రం ఏం చేస్తారు చెప్పండి. ఇంటర్మీడియేటయినా పాసవని అల్లుడు చెడుతిరుగుళ్ళు తిరుగుతూంటే, రోజు రోజుకీ దిగజారిపోతూంటే, ఆవిడ ఎంతో మధన పడింది. అదే ఆవిడకి జీవితంలో పెద్దదెబ్బ. కూతురు జీవితం సర్వ నాశనమయి పోకముందే, ఆవిడ కాపరానికి వెళ్ళకముందే, అప్సరస లాంటి పిల్లను ఆ దుష్టుడి సహవాసంనుండి తప్పించాలనుకుంది. అదే చేసింది. అల్లుడితో తెగతెంపులు చేసుకుని కూతురుకి చదువూ సంగీతం చెప్పించి తనకూడా ఉంచి పువ్వులా చూసింది."

"మరావిడ కూతురేమైందటారు!" అన్నాను ఆయన చెప్పేలోపునే తొందర చూపిస్తూ.

"అదే కర్మ అంటారు. ఆ పిల్ల కోసం తల్లి పువ్వుల బాటలు ఏర్పరిస్తే- అన్నిటినీ కాదని ఆ అమ్మాయి భర్త దగ్గరవెళ్లి పోయిందట. ఆ త్రాష్టుడు ఆమెను నానా హింసా పెడుతున్నాడని ఆవిడ చాలా హీనమైన బతుకు బతుకుతూందనీ విన్నాను. అంతటి విద్వాంసురాలూ ఆ అమ్మాయి మీదే మమత పెంచుకుంది. ఆ అమ్మాయి ఆవిడను దగా చేసింది. ఆవిడ విరక్తితోటే తన సర్వస్వాన్నీ యిలా పంచిపెట్టేసింది." అన్నాడు.

ఆవిడ జీవితం గురించి చెప్పుతూంటే పండంటి ముసలాయన హృదయం దానితోపాటే స్పందిస్తూంది. చివరి ఘట్టం చెపుతున్నప్పుడు ఆయన కంఠం కూడా ఆర్ద్రమైంది. ఇంకా ఆమె గురించి ప్రస్తావించడం మంచిది కాదనిపించింది నాకు. "చాలా రాత్రియింది. నేనింక వెళతాను డాక్టరుగారూ!" అంటూ లేచాను. కిష్టయ్యగారు కూడా "అవును మాటల్లో బాగా పొద్దుపోయింది" అంటూ లేచారు.

◆ ◆ ◆

నేనింటికి వెళ్ళేసరికే మావయ్య వచ్చేశాడు. అమ్మా మావయ్యా లోకాభిరామాయణం మాట్లాడుకుంటున్నారు. నేను బట్టలు మార్చి భోజనానికి వస్తూ "రామావయ్యా ఇప్పటికే ఆలస్యమయింది" అన్నా

"అవును కాని మీ మీటింగు ఏడింటికే అయిపోయిందని అంతా వచ్చేశారు. నువ్వేమిటి పాపా, ఇంత ఆలస్యంగా వచ్చేవు?" అనడిగాడు మావయ్య.

అసలు మీటింగు ఏడింటికే అయిపోయిందనుకో- మా ఆర్. ఎమ్. ఓ. యింటిదగ్గర మేమే చిన్న బాతాఖానీ వేశాం. ఈ వూళ్ళో వెంకట కిష్టయ్యగారనీ, ఒక ఘరానా మనిషి ఉన్నాడులే! ఆయన ఆ శివరంజని గురించి చాలా చెప్పాడు. ఆ కబుర్లతోనే ఇంత ఆలస్యమయింది." అన్నాను. మావయ్యందుకున్నాడు "అయితే శివరంజని ప్రతిభ మీ అందరి తలల్లోకీ బాగా ఎక్కించేడన్నమాట. అవునులే- వెంకట కిష్టయ్య చెప్పకపోతే ఇంకెవరు చెప్పతారు ఆవిడ గొప్పతనం!"

మావయ్య వెటకారం నాకెందుకో కటువుగా అనిపించింది. "అదేమిటి మావయ్యా! అలా అంటావు! శివరంజనికి వెంకట కిష్టయ్య చాలాసన్నిహితుడిలా ఉన్నాడు"

"ఇంకా సందేహమేమిటి? చాలా....సన్నిహితుడు. ఆవిడ చేయూత వల్లనేగా ఇంత వాడయాడు? దానికేం గాని పాపా! ఆ శివరంజని గురించి మీరంతా వింటున్నది నిజమే కావొచ్చు కాని, ఆవిడ విగ్రహం వెనుక దాగిన క్రీనీడలు చాలా ఉన్నాయిలే- ఇప్పుడు మనిషి బతికిలేదు కనుక అలాంటి విషయాలేమీ బయటకు రావు."

"అంటే ఆవిడ కారెక్టరు గురించా నువ్వనేదీ!"

"అబ్బే! అలాంటివి నేనేం విమర్శించను. వెంకట కిష్టయ్య లాంటి వాళ్ళు చాలా మందితో ఆవిడకేవేవో సంబంధాలున్నాయని లోకులంటూంటారు. కాని నాబాధ అదికాదు—పాపా! స్వయానా కూతురు పట్ల ఆవిడ రాక్షసిలా ప్రవర్తించింది."

"ఓ! అదా నువ్వు చెప్పేది! ఆ సంగతీ ఆయన చెప్పాడు. రాక్షసిలా ఎందుకు ప్రవర్తించింది? రాక్షసుడి బారినుండి తప్పించాలని చూసింది. ఆమూర్ఖురాలు పట్టుబట్టి వాడే కావాలి అని నానా బాధలూపడుతూండటకా!"

"అదే సంగతి- కూతురును గుప్పెటలో పెట్టుకుని వూరూరా తిప్పి మళ్ళీ పెళ్లి చేస్తానని హడలగొట్టి ఏడిపించిన సంగతి ఎవరూ చెప్పరు. తిరిగి కాపరానికి వెళ్ళటానికి సిద్దంగా ఉన్న పిల్లను, రాజహంస లాంటి పిల్లను పదేళ్ళు భర్త మొహమెరగ కుండా చేసిన సంగతీ ఎవరూ చెప్పరు. బాబోయ్! మా ఆయన దగ్గరకి నన్ను పోనీ, అంతే నేను కోరుకునేది. అని కాళ్ళా వేళ్ళా పడి ఏడ్చే పిల్లను గదిలో పెట్టి తాళం వేసిన సంగతీ ఎవ్వరూ చెప్పరు. యిప్పుడు తెలిసిందా శివరంజని ఘనత!" మావయ్య మాటలు ఉక్రోషం, కక్ష ధ్వనిస్తున్నాయి. నాకు మొహం తిరిగినంత పనయింది. యిందాక కిష్టయ్యగారు వర్ణించిన శివరంజని గురించేనా మావయ్య చెప్తూంట! ఒక్క మనిషిలో యిన్ని అవతారాలేమిటి?

"నువ్వనేది నాకర్థంకావటంలేదు. మావయ్యా! అసలు వాళ్ళ యింటిగుట్లన్నీ నీకెలా తెలుసును?" అన్నాను. యింకేంచెప్తాడో అని భయపడ్తూనే.

"అలా అడుగు అసలు కథ చెప్తాను. గాభరా పడక విను. ఇందాకా వచ్చేడే నా స్నేహితుడన్నాను- చంద్రమౌళి- వాడు సాక్షాత్తూ శివరంజని అల్లుడు. చూశావా! ఎలా ఉన్నాడో? అతనలా ఉన్నాడంటే ఎవరు కారణమంటావు? అతనలా చెడిపోయాడంటే ఎందుచేతనంటావు? దమ్మిడీ లేకుండా బాధ పడుతున్నాడంటే ఎందుచేత?"

"వళ్ళు దగ్గరపెట్టుకుని ప్రవర్తించక. కష్టపడి సంపాదించటం చాతగాక" అన్నాను.

"అదికాదు పాపా! చిన్నతనంలో ఏదో చెడు తోవ తిరుగుతున్నాడని అల్లుడిని తరమేస్తే అదేం విజ్ఞత! నాకు కాపరమే కావాలి అని గోలపెట్టే ఆడపిల్లను అదుపులో పెట్టి అటకాయించటమేం గొప్పతనం! తను ఆడదికాదూ!"

"మూర్తీ! అతనితో నీకు స్నేహమెలా కలిసిందోయి?" అంది కథంతా వింటూన్న అమ్మ ఉండబట్టక.

"అదంతా ఒక పెద్ద కథలెండి. అప్పుడు నేను నెల్లూరులో బి. ఎ. చదువుతూండేవాడిని. మా నాన్నగారక్కడే ఉండేవారు. మాదొక హవేలీ కొంపలా ఉండేది. ఆ ఊరికి పండితులొచ్చినా, గాయకులొచ్చినా సాధారణంగా మా యింటే బస చేసేవారు. అప్పుడు ఈ శివరంజని గురించి చాలా ఘనంగా చెప్పుకునేవారు. అక్కడ రీడింగు రూములో ఒకసారి పండిత పరిషత్తు ఏర్పాటు చేశారు. సరిగ్గా ఆ సమయానికి మా నాన్నగారు అర్జంటు పనిమీద బెజవాడ వెళ్ళవలసివచ్చి వెళ్ళారు. ఈ శివరంజని కూతురుతో సహా వచ్చి వారం రోజులు మా యింట మకాం వేసింది. ఆవిడని చూడగానే నాకు సాక్షాత్తూ దేవీ దర్శనమయినట్లనిపించింది. మనిషిలో విపరీతమయిన తీవ్రత- భరించలేని వర్చస్సు- అజాను బాహు విగ్రహం- ఆమె తీవి, దర్పం, చూస్తే ఝాన్సీరాణి యిలా ఉండేదేమో అనిపించేది. ఆమె ఉదయమే లేచి లలితా సహస్రనామం చదువుతూంటే, లలితే ఈ రూపంలో ఉండేదేమో అనిపించేది. అవునా! పాపా! ఆమె పక్కనే అపరంజి లాంటి అందం అంతకు పదిరెట్లు అమాయకత్వంతో కూతురుండేది. ఆ అమ్మాయికి అప్పటికి పాతికేళ్ళుండి

ఉంటాయి. సింహం వెనుక మేక పిల్లలా అతి వినయంగా తల్లి వెంట తిరిగేది. పరిషత్తు పూర్తవ వచ్చింది. మర్నాడు ఆఖరు దినమనగా వాళ్ళు బస చేసిన గదిలో ఏదో ఘర్షణ జరిగింది. తల్లి ఏవో కేకలేసింది. కూతురు ఎందుకో వెక్కి వెక్కి ఏడుస్తూంది. నేనూ మా అమ్మాయి విస్తుపోయాం. మాకేం అర్థం కాలేదు. అయినా మాకెందుకులే అని ఊరుకున్నాము. కాని ఆవిడేం చేసిందో తెలుసా! సభకి వెళుతూ కూతురున్న గది తాళం పెట్టి పోయింది. ఆవిడ వెళ్ళగానే ఆ అమ్మాయి కిటికీలో నుండి మా అమ్మని పిలిచింది. వెక్కి వెక్కి ఏడుపు- ఏడ్చి మొత్తుకుని- 'ఏమిటీ గొడవ' అని అడిగితే అంతా చెప్పింది. పదేళ్ళ క్రితం తనకి పెళ్లయిందట- తన భర్త చెడు తిరుగుళ్ళు తిరుగుతున్నాడని వాళ్ళమ్మ అసహ్యించుకుని ఆమెని కాపరానికి పంపించలేదట. ఆ భర్తది నెల్లూరేనట. అక్కడికి రాగానే ఆ అమ్మాయికి, 'ఏమైనా సరే మరి తిరిగి అమ్మతో వెళ్ల కూడదు- ఆయన జాడ తెలుసుకుని అక్కడే ఉండిపోవాల'నిపించిందిట. ఆమాటే తల్లితో ఎలాగో చెపితే "ఎంతమాత్రం వీల్లేదు. ఆ దౌర్భాగ్యుడి కోసం నీ జీవితం పాడుచేసికోకు. కావాలంటే మళ్ళీ పెళ్లి చేస్తాను" అంటుందిట. ఆ అమ్మాయి మొండిపట్టు పట్టింది. కూతురెక్కడ పారిపోతుందోనని ఆవిడ గది తాళం కూడా వేసింది." భోజనాలయాయి కాని మావయ్య చెప్పే కథ పూర్తి కాలేదు. మొత్తంమీద కథ మళ్లీ కొత్త మలుపులు తిరుగుతూంది. అందుకే "తరువాత ఏం జరిగింది?" అని ప్రశ్నించక తప్పలేదు.

"ఏం జరిగిందేమిటి? ఆ అమ్మాయి 'మీరెలాగైనా నన్ను రక్షించండి- ఎలాగైనా నా కాపరం నిలబెట్టండి. నేనింక ఏమైనా మా అమ్మతో వెళ్ళను. పెన్నలో పడి చచ్చిపోతాను' అని ఒకటే ఏడుపు. అలాంటి స్థితిలో ఎలా ఊరుకోగలం పాపా! తల్చుకోవాలే కాని తల్చుకుంటే నేనసలే బండవాడిని. రాత్రి సభలయి ఆవిడ వచ్చేలోగా నాలాంటి యోధుల్ని నలుగురిని చేరదీశాను. అందరం జాగ్రత్తగా ఆలోచించాము. ఆ అమ్మాయి చెప్పిన దాంట్లో బేసబబు మాకేం కనబడలేదు. శివరంజని యింటికి రాగానే మేము ముందు వినయంగా చెప్పి చూశాం. కూతురిని కాపరానికి పంపిచే ఏర్పాటు చేయమని. ఆవిడ మామీద విరుచుకు పడింది ఆడ పులిలా. మీరంతా కుర్ర కుంకలు. నాకు చెప్పొచ్చారా. నా విషయాల్లో మీకేం జోక్యం పొమ్మంది. చాలా వాదన జరిగిందనుకో, మొత్తం మీద ఆవిడని హడలగొట్టి అవతలకి పంపించి ఆ అమ్మాయిని మా యింట్లోనే ఉంచాము. ఆవిడేం తక్కువ మనిషి కాదు. నామీద పోలీసుకేసు బనాయించాలని ప్రయత్నించింది. అవేం కుదరలేదనుకో!" మావయ్యలో ఇందాకటి ఉద్రేకం తగ్గి విజయగర్వం ముఖంలో తాండవించింది.

"ఇంతకూ నువ్వు చేసిన ఘన కార్యమేమిటి మావయ్యా! ఆ అమ్మాయి నెలాగో భర్త దగ్గిరికి పంపించానంటావు?" అన్నాను.

"అదీ అంత తేలిగ్గా జరగలేదమ్మా! ఈ చంద్రమౌళిని వెతకడానికే వారం దినాలు పట్టింది. ఎప్పుడో పెళ్ళినాటి గుర్తులు తప్ప ఆ అమ్మాయి ఏమీ చెప్పదాయె. నెల్లూరంతా తిరిగి అతనిని పట్టుకునేసరికి తలప్రాణం తోక కొచ్చింది. వీళ్ళతో సంబంధం తెగిపోయిందనుకున్న నాడే వాడు మరొక పిల్లను పెళ్ళాడి కాపురం చేస్తున్నాడు. అతనిని తోమితోమి ఈ అమ్మాయి సంగతి చెప్పి ఒప్పించేదాకా నాకు నిద్రాహారాలు లేవనుకో" అన్నాడు మావయ్య. ఆర్తత్రాణ పరాయణుడిలా తాను అడుక్కోకపోతే ఆమె గతేంకాను? అన్నట్లు.

మూడున్నర గంటల టెక్నికలర్ సినిమా చూసి తల దిమ్మెక్కి పోయినట్లు, మధ్యాహ్నం నుండి వింటున్న కథతో దిమ్మెక్కిన నాకు, ఆ చిత్రంలో మావయ్య పాత్ర ఏమిటని ఆలోచిస్తే నవ్వూ ఏడుపూ కూడా వచ్చాయి.

"అప్పుడలా బాధపడ్డా అర్థం ఉంది. ఇప్పటికీ నువ్వా అమ్మాయిని ఉద్ధరించావనే అనుకుంటున్నావా; మావయ్యా?" అన్నాను చివరకి.

"అదివేరే విషయం పాపా! ఆ అమ్మాయి కోరుకున్నదేదో అది చేశాం. తరువాత ఆవిడ సుఖపడలేకపోతే ఎవరేం చేస్తారు? అదివాళ్ళ కర్మ." ఈ నిర్లిప్తత మొదటే ఉండకూడదూ! అనుకున్నాను మనసులో.

మర్నాడుకూడా అలానే ఆలస్యంగా వచ్చింది ఆవిడ ఆసుపత్రికి. "నిన్నను మీరు కొనుక్కోమన్న ఇంజక్షను దొరకలేదు. మీదగ్గరుంటే యివ్వండమ్మా! మీరుమరోలా అనుకోకపోతే ఈ అయిదూ మీ దగ్గరుంచండి" అంటూ రహస్యంగా ఆనోటు నా చేతిలో పెట్టపోయింది.

నేను విసుగ్గా "ఇలాంటివేం కుదరవు. ఓపిక ఉంటే మరొక అయిదు ఖర్చుపెట్టి ఆ మందు కొనండి. లేదా డిస్పెన్సరీ దగర చీటి చూపిస్తే మందిస్తారు పట్టుకెళ్ళండి" అన్నాను ధర్మాసుపత్రి డాక్టరమ్మగొంతుకతో.

ఆవిడ మరింత బెంబేలయి "మీ పాదాలు పట్టుకుంటాను. బాధభరించ లేకుండా ఉన్నాను. ఆయన డబ్బివ్వనన్నారు. ఆమాట చెప్పడానికి సిగ్గుపడి దొరకలేదన్నాను. తల్నొంతికైనా ఏదో యివ్వండి" అంది ఏకధారగా ఏడుస్తూ. ఆవిడని మళ్ళీ టేబిలుమీద పడుకో బెట్టాను. ఆవిడని చూస్తుంటే నాకేదో స్ఫురణ కొచ్చింది-చురుక్కుమని కొరడాతో కొట్టినట్లయింది. "మీది నెల్లూరని చెప్పారు గదూ!" అనడిగాను ఆవిడ మొహంలోకి తీవ్రంగా చూస్తూ. ఆవిడ కంగారుగా "అవునమ్మా! ఏం?" అంది. "మీ ఆయన పేరేమిటో చెప్తారూ!" కొంచెం నెమ్మదిగా అడిగాను. "ఆయన పేరూ......." ఆవిడ సందేహిస్తోంది భర్త పేరు చెప్పకూడదని "హిందూ స్త్రీ" "పోనీ మీ అమ్మగారి పేరు?" అన్నాను మళ్ళీ.

అంత దైన్యంలోఉన్నా మనిషి ఉలిక్కిపడింది. ఆవిడ కంఠం మరింత పూడిపోయింది. దుఃఖం పట్టలేనంతయింది. వెక్కి వెక్కిమంటూ "నిన్న మీటింగులో మాట్లాడినది మా అమ్మగురించే. ఆవిడ మా అమ్మ. నా రాత యిలా గుంది" అంటూ పొర్లి పొర్లి ఏడ్వటం మొదలుపెట్టింది.

నాకు బాధనిపించింది. "అంతా తెలిసిందిలెండి క్షమించండి. మిమ్మల్ని కష్టపెట్టేనేమో. కాని మీ బాధకి త్వరగా పనిచేసే మందులేవీ ప్రస్తుతం యిక్కడలేవు. ఆసుపత్రిలో చేరితే తప్ప అంత ఖరీదయిన మందులివ్వరిక్కడ. సాయంత్రంవస్తే నేను తెప్పించియిస్తాను లెండి."

ఆవిడ కళ్ళు తుడుచుకుంటూ "దేశానికంతటికీ లక్షలు వెదజల్లింది-మా అమ్మ. నాకు మందు కొనుక్కుందుకు కూడా గతిలేదు." అన్నది మరింత కుంగిపోతూ.

"ఆమాట నిజమే ననుకోండి మీరు బాధపడకుండా ఉంటే మరొక సంగతి చెప్పాలి మీకు. మీ జబ్బుకు మీరు బాధ్యులు కారనుకుంటాను. మీవారు కూడా జాగ్రత్త పడితేనే తప్ప ...." మాట పూర్తి చెయ్యనివ్వలేదామె.

"నా కదంతా తెలుసు డాక్టరుగారూ! ఈ జన్మకింతే-నా కర్మకెవరు బాధ్యులు వస్తా" అని నీరసంగా కదిలిపోయింది.

'కర్మకెవరు బాధ్యులు!' ఏం వేదాంతం!

శరీరాన్ని వెచ్చించి సుఖాన్ని కొనుక్కుంటూ, ఫలితాన్ని అర్ధాంగి కనుక ఈమెకి కూడా పంచి పెట్టాడు చంద్రమౌళి. అందుకే ఆమె శరీరం యిలా తూట్లు పడిపోయింది. దుఃఖంతో. బరువెక్కిన మెదడుతో, బాధలతో, చితికిపోయి, సడలిపోయిన శరీరంతో, ఆమె ముందుకు నడచిపోతూంటే, నా నరనరాల్లోనూ ఒకే ఒక ప్రశ్న హోరు పెట్టింది. "ఏ ఆదర్శం కోసం? ఏ లక్ష్యంకోసం? ఆమె యిలా సర్వనాశన మయింది?"—

ఆదర్శానికి పడుగు పేకలుంటాయి,- బొమ్మ బొరుసు లుంటాయి. ఆదర్శాల తొడుగు తొడిగినంత మాత్రంచేత ఎవరూ ఎక్కడికీ ఎగరలేదు. ఆ తొడుగును భ్రాంతితో కాక వాస్తవికతతో పరిశీలించి తొడిగిననాడు ఆదర్శం ఫలిస్తుంది. శివరంజనిలో ఆ సంస్కారముంది. కాని ఆమె కుమార్తె అందుకు పూర్తిగా భిన్నం. భ్రాంతిలోపడి ఆదర్శపు తొడుగును తిరగేసి తొడిగింది. అది బెడిసికొట్టింది.

ఆవిడ మళ్ళీ నా దగ్గరకు రానేలేదు. ★

కృతజ్ఞత

దుగ్గిరాల వాస్తవ్యులు శ్రీమతి అన్నే వెంకట సుబ్బమ్మగారు ఆంధ్రమహిళా నర్సింగు హోమునకు 50 రూ॥ విరాళము నిచ్చారు. దానితో నర్సింగుహోము ప్రాంగణములో నిత్యమూ పూజ జరుగు వేపచెట్టుక్రింద లక్ష్మీ విగ్రహమును ప్రతిష్ఠింప నిశ్చయించినాము. వారి విరాళమునకు మా కృతజ్ఞత.